

In memoriam: Adelė Ubeikaitė

2021 m. sausio 29 d. netekome ilgametės Mokslinės informacijos skyriaus darbuotojos, bibliografės ir lietuvių kalbos paveldo metraštininkės Adelės Ubeikaitės. Supama artimųjų, Adelė dar spėjo atšvęsti 99-erių metų sukaktį.

Adelė Ubeikaitė gimė 1922 m. sausio 25 d. Zarasų apskrities Dusetų valsčiaus Padustėlio kaime. Baigusi Dusetų vidurinę mokyklą (1935 m.), mokslų sėmėsi Ukmergės mokytojų seminarijoje (baigė 1943 m.) ir Vilniaus valstybinio universiteto Istorijos-filologijos fakultete (baigė 1949 m.).

Dar studijuodama, Adelė kelerius metus dirbo Liaudies universiteto sekretore. Baigusi buvo paskirta Švietimo ministerijos Pedagoginių institutų ir Mokytojų seminarijų skyrių inspektore. Tarp kolegų buvo jauniausia, todėl važinėti į patikrinimus nebuvo siunčiama, o „tvarkydavo popierius“. Inspektorės darbas jaunai filologei nebuvo prie širdies, todėl jau po metų, pakviesta tuometinio direktoriaus Stasio Brašiškio (1896–1989), atvėrė Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos duris. Prašyme priimti į darbą nuskambėjo tvirtas apsisprendimas: specializuotis bibliotekininkystės srityje ir dirbti mokslinį darbą. Per visus ilgus darbo Bibliotekoje metus būta pertraukų, keitėsi darbo pobūdis, tačiau Adelė liko ištikima šiam priesakui – tapo aukščiausios kvalifikacijos bibliografe ir lietuvių kalbotyros žinove.

Bibliotekoje Adelė pradėjo dirbti 1950 m. rugsėjo 6 d. bibliografe. Tuo metu ir bibliografams, ir bibliotekininkams reikėjo dirbti įvairius darbus: aprašinėti knygas, sisteminti korteles, konsultuoti skaitytojus, tekdavo ir naktimis pabudėti. 1952 metais Adelė buvo paskirta eiti vyresniosios bibliotekininkės, o nuo 1953 metų – vėl bibliografės pareigas. Didžiausią darbo laiko dalį skyrė Bibliotekos katalogų priežiūrai. Didelio atidumo reikėjo fundamentiniam Bibliotekos projektui – kartotekai „Lietuvos istorija ir materialinė kultūra“, į kurį Adelė taip pat buvo pakviesta dalyvauti.

Po penkerių metų darbas Bibliotekoje pasirodė monotoniškas, o jauna specialistė norėjo maksimaliai išnaudoti įgytas žinias – ją „paviliojo“ Valstybinė grožinės literatūros leidykla.

Redaktorės darbas iš pirmo žvilgsnio atrodė žymiai įdomesnis: teko bendrauti su leidėjais ir autoriais, prisidėti prie viena po kitos rengiamų knygų. Pirmaisiais darbo leidykloje metais Adelė suredagavo A. Venclovos¹ ir V. Krėvės² knygas, vėliau – J. Biliūno³, J. Grušo⁴, Žemaitės⁵ ir kitų lietuvių autorių darbus. Per visus šešerius darbo leidykloje metus ji suredagavo 16 knygų, iš rusų kalbos išvertė 400 puslapių romaną apie Žiulį Verną⁶ ir pasaką vaikams⁷. Kūrybinis darbas leidykloje, deja, neatstojo patirtos psichinės įtampos ir dvasinio nepasitenkinimo, kurį teko patirti, dirbant su Vyriausiąja valstybinių paslapčių spaudoje saugojimo valdyba (GLAVLITU). Redakcijos darbuotojai sparčiai keitėsi, neištvėrė ir Adelė. Jau turėdama redaktorės darbo patirties, ji vėl pasibeldė į Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos duris, kurios svetingai atsivėrė. Nuo 1959 metų buvo paskirta vyresniosios redaktorės pareigoms į Bibliografijos sektorių. Bibliografinio ir redaktorės darbo patirtį sektoriaus vedėja Antanina Sitnikaitė įvertino, patikėdama Adelei rengti spaudai Lietuvos mokslų akademijos leidinių bibliografijos rodykles. Darbas vyko sparčiai – per aštuonerius metus buvo išleistos aštuonios knygos (apimančios 1962–1969 metų publikacijas). Su bendraautore Veronika Petrauskiene ji parengė ir išleido Kosto Korsako literatūros rodyklę⁸.

Literatūros rodyklės nebuvo vienintelis darbas, kurį kruopščiai ir su meile atliko Adelė. Parengusi teminę ar personalinę parodą, aprašydavo ją spaudoje, kad kuo daugiau skaitytojų sužinotų apie Bibliotekos spaudinius. Dideliu nuoširdumu garsėjo Adelės parengtos filologinės ekspozicijos: „Juozui Balčikonui – 90“ (1975 m.), „Tadui Vrublevskui – 120“ (1978 m.), „Jonui Jablonskiui – 120“ (1981 m.), „Profesoriui Antanui Saliui – 90“ (1992 m.), „Kova dėl lietuvių kalbos“ (1989 m.), „Lietuvių kalbos aidas pasaulyje“ (1991 m.) ir kt. Labiau prie širdies buvo kalbininkams skirti renginiai, todėl neatsitiktinai Bibliotekoje rengiamos lietuvių kalbotyros rodyklės buvo atiduotos Adelės žinion. Pirmasis didelės apimties darbas buvo „Lietuvių kalbotyra, 1917–1929“⁹, o dar po ketverių kruopštaus darbo metų – rodyklės tęsinys, apimantis 1930–1943 metus¹⁰. Literatūros rodyklių rengimas turėjo būti suderintas su budria GLAVLITO priežiūra – nebuvo leista įtraukti emigracijoje gyvenančių lietuvių kalbos specialistų darbų. Ir vis dėlto sena Adelės Ubeikaitės svajonė išsipildė. Atgavus Lietuvos nepriklausomybę, Lietuvių kalbos institutas ėmėsi iniciatyvos atkurti istorinę teisybę ir papildyti lietuvių kalbotyros bibliografiją iš Lietuvos pasitraukusių ir emigracijoje dirbusių kalbininkų darbais. Buvo pradėta nauja rodyklė – „Lietuvių kalbotyra, 1944–1972“, kurią nutarta papildyti 1917–1944 metų medžiaga, neįtraukta į anksčiau parengtas rodykles. Rodyklę sudaryti buvo patikėta

- 1 VENCLOVA, Antanas. *Kelionė po Kiniją*. Redaktorė A. Ubeikaitė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955. 228 p.
- 2 KRĖVĖ, Vincas. *Apsakymai ir padavimai*. Redaktorė A. Ubeikaitė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955. 278 p.
- 3 BILIŪNAS, Jonas. *Lazda*. Atsakingoji redaktorė A. Ubeikaitė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959. 329 p.
- 4 GRUŠAS, Juozas. *Dūmai*: keturių veikslių penkių paveikslų komedija. Redaktorė A. Ubeikaitė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1956. 94 p.
- 5 ŽEMAITĖ gyvenime ir kūryboje: [albumas]. Dailininkas A. Kučas; paruošė J. Rimantas; redaktorė A. Ubeikaitė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1956. 249 p.
- 6 BORISOVAS, Leonidas. *Žiulis Vernas*: romanas. [Iš rusų kalbos] vertė A. Ubeikaitė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1956. 397 p.
- 7 *Vilkas atėjūnas*: indų pasaka. [Iš rusų kalbos] vertė A. Ubeikaitė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959. [14] p.
- 8 *Kostas Korsakas*: literatūros rodyklė. [Parengė] V. Petrauskiene, A. Ubeikaitė. Vilnius: Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka, 1979. 452 p.
- 9 *Lietuvių kalbotyra, 1917–1929*: literatūros rodyklė. [Sudarė] A. Ubeikaitė. Vilnius: Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka, 1987. 284 p.
- 10 *Lietuvių kalbotyra, 1930–1943*: literatūros rodyklė. [Sudarė] A. Ubeikaitė. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Centrinė biblioteka, 1990. 380 p.

Adelei Ubeikaitėi. Pranešimą apie lietuvių kalbotyrą Adelė perskaitė jubiliejinėje Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Bibliografijos skyriaus konferencijoje 1998 metais.

Lietuvių kalbininkai, lietuvių kalbotyra ir toliau liko didžiąja Adelės Ubeikaitės profesine meile. Rengdama spaudai vieną po kitos literatūros rodykles, ji kartu mokė ir koleges: iš Bibliotekos – Sigitą Dagienę, iš Lietuvių kalbos instituto – Reginą Sedekerskytę. Iš Adelės gautas pamokas ir įgytą patyrimą jos iki šiol sėkmingai taiko. Nors ir gausiai rengdama knygas, Adelė atrasdavo laiko papildomai profesinei veiklai – dalyvavo Knygos bičiulių, Lietuvos bibliotekininkų draugijų veikloje. Jos darbas ir užsidegimas neliko nepastebėti – 1996 metais Lietuvos bibliotekininkų draugijos teikimu Adelė buvo apdovanota Lietuvos kultūros ministerijos Metų bibliotekininko paskatinamąja premija.

Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje antraeilės vyresniosios laborantės pareigas Adelė ėjo nuo 1994 m. rugsėjo 16 iki 2002 m. vasario 28 dienos. Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekoje Adelė dirbo iki 1999 m. gruodžio 31 dienos. Ir nebedirbdama Bibliotekoje, ji tęsė bibliografinę veiklą: spaudai rengė literatūros rodyklę „Lietuvių kalbotyra, 1900–1916“, beveik kiekvieną dieną ateidavo į Lietuvos mokslų akademijos biblioteką. Daugiausia medžiagos sudaromai literatūros rodyklei rasdavo Bibliotekos Senosios periodikos skaitykloje.

2003 metais buvo išleistos Adelės anksčiau parengtos literatūros rodyklės: „Lietuvių kalbotyra, 1981–1985“¹¹ ir „Lietuvių kalbotyra, 1944–1972: papildymai“¹².

Kolegės nusprendė padaryti Adelei staigmeną: sudaryti jos personalinę bibliografijos rodyklę, ją papildyti pluoštu nuotraukų, iliustruojančių įdomesnes Adelės gyvenimo ir darbo akimirkas. 2007 metais, minint 85-ąsias gimimo metines, Adelei buvo įteikta Eglės Paškevičiūtės-Kundrotienės sudaryta bibliografijos rodyklė¹³, kurioje įregistruota 17 parengtų leidinių (iš jų – šešios lietuvių kalbotyros bibliografijos rodyklės), 38 straipsniai, 17 redaguotų knygų, 3 knygų vertimai ir 33 publikacijos apie Adelę.

2017 m. sausio 25 dieną Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje vyko iškilminga popietė, skirta Adelės Ubeikaitės 95-osioms gimimo metinėms. Mus visus Adelė nustebino, pasipuošusi tautiniu kostiumu. Ją sveikino Bibliotekos direkcija, darbuotojai, Lietuvos bibliotekininkų draugijos skyriaus atstovai. Pagerbti jubiliatės atvyko buvęs Bibliotekos direktorius dr. Juozas Marcinkevičius bei kiti jos kolegos. Jaukioje popietėje susirinkusieji dalijosi prisiminimais iš Bibliotekos gyvenimo. Adelė pasakojo apie įdomesnius nutikimus Bibliotekoje, per ilgus darbo metus sutiktus įdomius žmones, įsigytas knygas, keliones. Adelė visuomet mėgo keliauti, ir amžius jai niekada nebuvo kliūtis: 86-erių keliavo po Egiptą, 92-ejų skrido į Norvegiją aplankyti kolegės. Savo asmeninę biblioteką ir ypač branginamas knygas su autografa Adelė mielai sutiko dovanoti mūsų Bibliotekai. A. Ubeikaitės rankraščiai, dokumentai bei nuotraukos saugomi jos asmeniniame fonde F425 Rankraščių skyriuje.

Adelė Ubeikaitė Bibliotekos vyresnės kartos darbuotojų atsiminimuose išliks kaip nuoširdi kolegė, visa širdimi pamilusi knygą ir visas jėgas atidavusi bibliografiniam darbui.

Parengė BIRUTĖ RAILIENĖ

Įteikta 2021 m. gegužę

11 *Lietuvių kalbotyra, 1981–1985*: literatūros rodyklė. Sudarė Regina Sedekerskytė, Adelė Ubeikaitė. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2003. 338 p.

12 *Lietuvių kalbotyra, 1944–1972*: literatūros rodyklė: papildymai. [Sudarė] Adelė Ubeikaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2003. 392 p.

13 *Adelė Ubeikaitė*: literatūros rodyklė. Sudarė Eglė Paškevičiūtė-Kundrotienė. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2007. 47 p. Interneto prieiga: <http://elibrary.mab.lt/handle/1/312>.